

Крістіна Айріян

кандидатка юридичних наук,
наукова консультантка судді
Конституційного Суду України
(Київ, Україна)
krici2006@ukr.net

УДК 342.7

ЗВЕРНЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА НА КОНСТИТУЦІЙНУ СКАРГУ ДО КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

АНОТАЦІЯ. З появою в Україні інституту конституційної скарги у фізичних та юридичних осіб виникла можливість захистити в Конституційному Суді України (КСУ) свої конституційні права і свободи особисто, а не опосередковано. Проте статистика щодо звернень осіб із конституційною скаргою та ефективність їх подання вказують на низький рівень розуміння та дотримання вимог, передбачених Законом України “Про Конституційний Суд України”, суб'єктами права на конституційну скаргу.

У статті висвітлюються найактуальніші помилки осіб, які звертаються до КСУ з конституційною скаргою.

Метою статті є висвітлення найактуальніших помилок осіб, які звертаються до КСУ з конституційною скаргою. Із аналізу ухвал про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами випливає, що основними причинами таких помилок є: конституційна скарга не містить обґрунтування тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень законів України; звернення до КСУ неналежним суб'єктом; пропущення строку подання конституційної скарги.

Розкрито та досліджено кожен із зазначених вище причин. Зроблено висновок про шляхи подолання цієї проблеми та окреслено коло аспектів задля підвищення рівня прийняття конституційних скарг у провадження.

Ключові слова: Конституційний Суд України; звернення; конституційна скарга; вимоги до конституційної скарги; обґрунтування тверджень; належний суб'єкт.

Однією з форм звернення до Конституційного Суду України (далі – КСУ) є конституційна скарга. Конституційна скарга – це письмове кло-

потання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (статті 50, 55 Закону України “Про Конституційний Суд України” (далі – Закон)¹).

Інститут конституційної скарги є частиною комплексного інституту судового конституційного процесу². На нашу думку, запровадження інституту конституційної скарги з часом приведе до вдосконалення інституту судового конституційного процесу та розвитку суспільства і держави відповідно до еволюційної системи вітчизняного конституціоналізму.

Інститут конституційної скарги вже давно існує в таких країнах, як Австрія, Азербайджан, Албанія, Андорра, Іспанія, Мальта, Македонія, Об'єднані Арабські Емірати, Польща, Росія, Словенія, Німеччина, Чехія тощо. Цей інститут є засобом захисту індивідом своїх конституційних прав від порушень актами чи діями органів та посадових осіб публічної влади. І це не одне вагоме значення інституту конституційної скарги в системі конституційного контролю. Конституційна скарга як інститут постає важливим засобом забезпечення й розвитку конституційної демократії, основу якої становлять права людини. Конституційна скарга, захищаючи індивіда та його основні суб'єктивні права, сприяє реалізації одного з головних принципів правової держави – принципу зв'язаності всіх гілок влади Конституцією України і Законом, що гарантують права людини. Крім того, конституційна скарга як специфічний інструмент захисту конституційних прав особи дає громадянину право як сторона вступати у правовий спір із державою та її органами, навіть із законодавцем, сприяючи цим інтеграції громадян у процес управління державою і суспільством³.

З огляду на відомості, що наведені у щорічних інформаційних доповідях КСУ за 2017–2019 рр., у 2017 р. до КСУ надійшло 435 конституційних скарг, у 2018 р. – 690 конституційних скарг⁴, у 2019 р. – 664 конституційні скарги⁵. За інформацією, розміщеною на офіційному вебсайті КСУ⁶, станом на 8 жовтня 2020 р. до КСУ надійшло 453 конституційні скарги.

¹ Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376.

² Ю Тодька, *Конституционное право Украины: отрасль права, наука, учебная дисциплина: учебное пособие* (Фолио 1998) 60.

³ О Петришин, Ю Барабаш та інші, *Проблеми та перспективи запровадження індивідуальної конституційної скарги в Україні: монографія* (Атіка-Н 2010) 31.

⁴ Щорічна інформаційна доповідь Конституційного Суду України за 2018 рік, затверджена Постановою Конституційного Суду України від 6 червня 2019 р. № 22-п/2019 <http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/dopovid_2018.pdf> (дата звернення: 23.06.2021).

⁵ Щорічна інформаційна доповідь Конституційного Суду України за 2019 рік, затверджена Постановою Конституційного Суду України від 26 березня 2020 р. № 19-п/2020 <http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/dopovid_2019.pdf> (дата звернення: 23.06.2021).

⁶ Офіційний вебсайт Конституційного Суду України <<http://www.ccu.gov.ua>> (дата звернення: 23.06.2021).

Насамперед необхідно зазначити, що однією з причин повернення конституційних скарг суб'єктам звернення є недотримання формальних вимог Закону, що, зі свого боку, призводить до того, що Секретаріат КСУ за результатами перевірки спеціально створеним у його структурі Управлінням документального забезпечення та попередньої перевірки конституційних скарг повертає значну кількість таких клопотань їхнім авторам. Так, у 2017 р. суб'єктам права на конституційну скаргу було повернуто 367 клопотань (77 % від загальної кількості звернень)⁷, у 2018 р. – 426 (62 % від загальної кількості)⁸, у 2019 р. – 359 клопотань (54 % від загальної кількості звернень)⁹, станом на 8 жовтня 2020 р. було повернуто 255 конституційних скарг (56 % від загальної кількості звернень).

Наведена статистика свідчить про неефективність звернень суб'єктів права на конституційну скаргу, як ми зазначили, саме через порушення формальних вимог, передбачених у Законі, проте це не є єдиною проблемою. Також більшість конституційних скарг, які передаються на розгляд судді КСУ, не направляються на розгляд сенату КСУ у зв'язку з постановленням ухвали колегією суддів КСУ про відмову у відкритті конституційного провадження на підставі неприйнятності конституційної скарги.

Метою дослідження є висвітлення найактуальніших помилок осіб, які звертаються до КСУ з конституційною скаргою. Із аналізу ухвал про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами випливає, що основними причинами таких помилок є: конституційна скарга не містить обґрунтування тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень законів України; звернення до КСУ неналежним суб'єктом; пропущення строку подання конституційної скарги.

Запроваджуючи в Україні інститут конституційної скарги, законодавець передбачив чіткі умови і критерії звернення фізичних та юридичних осіб до КСУ із відповідним клопотанням.

Так, згідно зі ст. 55 Закону в конституційній скарзі зазначаються: прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) громадянина України, іноземця чи особи без громадянства, адреса зареєстрованого місця проживання особи (для іноземця чи особи без громадянства – місця перебування) або повна назва та місцезнаходження юридичної особи, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є; відомості про уповноважену особу, що діє від імені суб'єкта права на конституційну скаргу; короткий виклад остаточного судового рішення, в якому було застосовано від-

⁷ Щорічна інформаційна доповідь Конституційного Суду України за 2017 рік, затверджена Постановою Конституційного Суду України від 29 березня 2018 р. № 17-п/2018 <http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/dopovid_2017.pdf> (дата звернення: 23.06.2021).

⁸ Щорічна інформаційна доповідь Конституційного Суду України за 2018 рік (н 4).

⁹ Офіційний вебсайт Конституційного Суду України (н 6).

повідні положення закону України; опис перебігу розгляду відповідної справи в судах; конкретні положення закону України, які необхідно перевірити на відповідність Конституції України, та конкретні положення Конституції України, на відповідність яким необхідно перевірити закон України; обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону; відомості про документи і матеріали, на які посилається суб'єкт права на конституційну скаргу, із наданням копій цих документів і матеріалів; перелік документів і матеріалів, що додаються.

Також однією з основних умов є те, що особа може ініціювати перевірку на відповідність Конституції України закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у його справі. До конституційної скарги необхідно долучити копію відповідного судового рішення, яка має бути засвідчена в установленому порядку судом, що ухвалив це рішення. З огляду на порушену у статті проблематику вважаємо за доцільне наголосити, що під час розгляду конституційних скарг також виникають інші питання, з якими стикається КСУ. Наприклад, одним із таких питань є визначення конструкції “остаточне судове рішення у справі” – у разі подання особою касаційної скарги до Верховного Суду для оскарження рішення суду апеляційної інстанції та винесення Верховним Судом ухвали про відмову у відкритті провадження. Але розглянемо цю проблему пізніше.

Так, із аналізу ухвал КСУ про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами випливає, що основними причинами відмов суб'єктам права на конституційну скаргу є:

- конституційна скарга не містить обґрунтування тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень законів України;
- звернення до КСУ неналежним суб'єктом;
- пропущений строк подання конституційної скарги.

Зупинимося на кожній причині більш ґрунтовно.

Конституційна скарга не містить обґрунтування тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень законів України

Відповідно до ч. 4 ст. 77 Закону КСУ відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу неприйнятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими або наявне зловживання правом на подання скарги. Законодавець чітко встановлює обов'язок суб'єкта звернення вказати, яке з гарантованих Основним Законом України прав зазнало порушення та навести належне обґрунтування такого порушення.

Вимога щодо надання обґрунтування порушення лежить в основі багатьох звернень особи до відповідних органів задля відновлення своїх порушених прав і свобод. Це поняття не містить чіткого розуміння і має суб'єктивний характер. Проте, аналізуючи практику, наприклад, звернень до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), то в нотатках для заповнення формуляру заяви зазначено, що якщо скарга особи заснована на вагомих доказах, то вона повинна обґрунтувати свою заяву: чітко описати обставини справи та додати на їх підтвердження документи, рішення, медичні довідки, показання свідків тощо. Також ЄСПЛ зазначає про обов'язкове надання обґрунтування, якщо особа не бажає оприлюднення відомостей про себе. У цьому разі необхідно зробити відповідну заяву і викласти підстави для такого відступу від загального правила про вільний доступ до інформації під час судового розгляду. І суд може, як виняток, дозволити таку анонімність, але лише за обґрунтованих випадків¹⁰.

Другий сенат КСУ 4 листопада 2020 р. постановив ухвалу, у якій вказав, що у

розумінні приписів пункту 6 частини другої статті 55, частини першої статті 56 Закону України “Про Конституційний Суд України” належним обґрунтуванням конституційної скарги вважаються наведені в ній аргументи про те, що оспорюваний закон (його окремі положення) суперечить нормам розділу II Конституції України. Така суперечність може проявлятися у випадках, коли оспорюваний закон (його окремі положення) встановлює обмеження змісту чи обсягу конституційних прав і свобод або унеможлиблює їх реалізацію¹¹.

Також КСУ у своїх ухвалах багаторазово наголошував, що цитування статей Конституції України, законів України, юридичних позицій КСУ, посилання на практику ЄСПЛ не є обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень законів та інших правових актів України. Крім того, частими є випадки, коли суб'єкт звернення, намагаючись надати відповідне обґрунтування, фактично висловлює незгоду з судовими рішеннями у своїх справах або оціночне міркування, але це є грубою помилкою й водночас підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі.

¹⁰ І Караман, В Козіна, *Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство* (ВАІТЕ 2015) 114, 119 <https://kmdka.com/sites/default/files/files/posibnyk_uespl.pdf> (дата звернення: 23.06.2021).

¹¹ Ухвала Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Завгороднього Сергія Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) другого речення частини четвертої статті 130 Кодексу законів про працю України від 4 листопада 2020 р. № 24-уп(II)/2020 <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/24_yn2_2020.pdf> (дата звернення: 23.06.2021).

Крістіна Айріян

Отже, особа, зазначаючи про те, що застосування в остаточному судовому рішенні в її справі закону України (його окремих положень) суперечить Конституції України, повинна вказати на раціональний і логічний зв'язок між порушеними, на її думку, приписами Основного Закону України й відповідними оспорюваними положеннями закону України, а також навести сукупність доказів, фактів, аргументів для підтвердження своєї позиції.

Звернення до КСУ неналежним суб'єктом

Згідно з ч. 1 ст. 56 Закону суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України; до суб'єктів права на конституційну скаргу не належать юридичні особи публічного права.

Вважаємо за доцільне наголосити, що відмова у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою має дві основні причини.

Перша полягає в тому, що в остаточному судовому рішенні особи, яка звертається до КСУ, оспорюване положення закону не застосовується. Суб'єкт права на конституційну скаргу може оскаржити лише ті положення закону України, що застосовувалися в остаточному судовому рішенні у його справі, якщо застосування норми, яка, на його думку, порушила його права, була застосована лише в попередньому судовому рішенні у його справі, а отже, цей суб'єкт у такому разі не є належним суб'єктом права на конституційну скаргу.

Проте необхідно зазначити, що якщо оспорювана норма застосовувалась у рішенні апеляційного суду, водночас у справі була касаційна інстанція, але якою провадження у справі не відкрито, то остаточним судовим рішенням необхідно вважати саме рішення апеляційного суду, але за умови, що датою початку строку на звернення до КСУ є дата постановлення ухвали про відмову у відкритті провадження Верховним Судом.

Приписи законів України не повинні працювати проти осіб, які намагаються відновити своє порушене право. Так, особа, у справі якої Верховний Суд відмовився відкривати провадження, не повинна нести відповідальність за розгляд касаційної скарги Верховним Судом понад три місяці, які надаються їй для звернення до КСУ, оскільки приписи Закону не повинні існувати номінативно, тобто необхідно врахувати обставини розгляду справи особи, а саме строки розгляду справи, у судах системи судоустрою України. Отже, вважаємо за доцільне наголосити, що КСУ повинен врахувати обставини розгляду справи та діяти

на користь особи, яка звертається задля відновлення свого порушеного права.

Друга причина – положення Закону чітко окреслюють коло суб'єктів права на конституційну скаргу. Важливим у цьому разі є те, що до суб'єктів права на конституційну скаргу не належать юридичні особи саме публічного права.

Перша колегія суддів Другого сенату КСУ в Ухвалі від 5 вересня 2018 р. зазначила, що у конституційній скарзі автор клопотання зазначає постанову Верховного Суду від 12 червня 2018 р. як остаточне судові рішення у його справі. Однак із вказаної постанови вбачається, що предметом розгляду у цій справі була апеляційна скарга Закарпатської обласної державної адміністрації на ухвалу Верховного Суду у складі судді-доповідача Касаційного адміністративного суду від 27 березня 2018 р. у справі за адміністративним позовом Закарпатської обласної державної адміністрації до Верховної Ради України “про скасування окремих положень закону”. Москаль Г. Г. у цій справі був представником Закарпатської обласної державної адміністрації. Таким чином, постанова Верховного Суду від 12 червня 2018 р. була прийнята не у справі за позовом фізичної особи Москаля Г. Г., а у справі за позовом Закарпатської обласної державної адміністрації, яка є юридичною особою публічного права. Отже, Москаль Г. Г. не є належним суб'єктом права на конституційну скаргу в розумінні вимог ст. 56 Закону¹².

Положення щодо правового статусу юридичних осіб публічного права містяться в Цивільному кодексі України, а саме відповідно до ч. 2 ст. 81 юридичною особою публічного права є юридична особа, яка створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим чи органу місцевого самоврядування¹³. Головними ознаками такої особи є реалізація публічних інтересів держави чи територіальної громади, які покладені на них Конституцією України та законодавчими актами, та їх створення на підставі розпорядчого акта. Враховуючи можливість участі юридичних осіб публічного права в цивільних правовідносинах, до цих ознак можна додати ще одну, яка характеризує їх як учасників цивільних правовідносин. Суть її полягає у покладенні цивільної відповідальності на державу, Автономну Республіку Крим, органи місцевого самоврядування та

¹² Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Москаля Геннадія Геннадійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини четвертої статті 5, частин третьої, четвертої, сьомої, дев'ятої, десятої статті 7, статті 11 Закону України “Про добровільне об'єднання територіальних громад” від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII від 5 вересня 2020 р. № 256-1(II)/2020 <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/256-12_2018.pdf> (дата звернення: 23.06.2021).

¹³ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv/page>> (дата звернення: 23.06.2021).

юридичних осіб публічного права¹⁴. Виходячи зі змісту ознак юридичної особи публічного права, такі особи не представляють інтереси кола приватних осіб і в порядку статей 51, 52 Закону мають право звернутися з конституційним поданням до КСУ.

Отже, підкреслимо, що конституційна скарга слугує засобом захисту саме приватних інтересів особи.

Пропущений строк подання конституційної скарги

Відповідно до вимог Закону конституційна скарга має бути подана у тримісячний строк із дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням. З огляду на проблему, яку ми порушили вище, вважаємо за доцільне наголосити, що суб'єкт звернення повинен рахувати цей строк із дня постановлення ухвали Верховним Судом; якщо стосовно суб'єкта права на конституційні скаргу на стадії апеляційного оскарження ухвалено відповідне рішення і воно не підлягає касаційному оскарженню, то в цьому разі датою початку тримісячного строку є саме дата ухвалення рішення відповідним апеляційним судом. Зауважимо також, що якщо особа, не маючи права на касаційне оскарження, звертається до Верховного Суду без вагомих на те підстав (наприклад, якщо законом передбачене касаційне оскарження, проте в рішенні апеляційного суду помилково це не зазначено), то таке звернення до Верховного Суду, на наше переконання, є зловживанням правом і неправомірним затягуванням строку на подачу конституційної скарги у разі, якщо особа вирішила звернутись до КСУ із конституційною скаргою задля захисту своїх порушених прав.

Проте частими є випадки, коли суб'єкт права на конституційну скаргу пропустив строк подання конституційної скарги до КСУ з огляду на те, що не мав повного тексту судового рішення. У цьому разі суб'єкт права на конституційну скаргу повинен скористатися своїм правом, передбаченим ч. 3 ст. 77 Закону, та висловити у конституційній скарзі клопотання про поновлення пропущеного строку. Важливим у цьому разі є те, що, висловлюючи таке клопотання, суб'єкт звернення повинен обов'язково зазначити дату отримання повного тексту судового рішення у своїй справі, навести належну аргументацію та надати докази, які підтверджували б, що пропущення строку сталося за незалежних від нього обставин. Такими доказами можуть слугувати, зокрема, документи поштового зв'язку, на яких зазначена дата отримання суб'єктом права на конституційну скаргу судового рішення, ухваленого у його справі, або відповідний витяг з офіційного вебсайту пошти, оскільки головною метою

¹⁴ 'Науково-практичний коментар до статті 81 Цивільного кодексу України' (Адвокат Прокопенко Вадим, 14.04.2014) <<http://www.jurists.org.ua/civil-law/2671-naukovo-praktichnyi-komentar-do-st-81-civilnogo-koдексу-ukrayini.html>> (дата звернення: 23.06.2021).

є підтвердження обставин неможливості отримання судового рішення у встановлений законом строк.

Так, Друга колегія суддів Першого сенату КСУ у своїх ухвалах зазначила, що

клопотання [громадянина] про поновлення пропущеного строку подання конституційної скарги на підставі частини третьої статті 77 Закону є необґрунтованим, адже автор клопотання не зазначив, коли саме він одержав повний текст постанови Верховного Суду від 7 березня 2018 року, та не надав доказів, які підтверджували б час отримання повного тексту цього судового рішення (Ухвала від 9 липня 2018 р. № 208-2(I)/2018)¹⁵;

клопотання суб'єкта права на конституційну скаргу про поновлення пропущеного строку подання конституційної скарги на підставі частини третьої статті 77 Закону України “Про Конституційний Суд України” є необґрунтованим з огляду на таке. Автор клопотання зазначає, що ухвалу Вищого адміністративного суду України від 16 листопада 2017 року він отримав 3 січня 2018 року. Тримісячний строк для подання конституційної скарги сплинув 16 лютого 2018 року, тобто через 44 дні з моменту вручення вказаної ухвали. Отже, несвоєчасне подання конституційної скарги суб'єктом права на конституційну скаргу не пов'язане з відсутністю повного тексту остаточного судового рішення (Ухвала від 24 квітня 2018 року № 143-2(I)/2018)¹⁶.

Проте з метою забезпечення ефективного доступу осіб до КСУ для захисту порушених прав законодавець передбачив у ч. 2 ст. 77 Закону виняток, а саме – конституційна скарга може бути прийнята поза межами вимог, установлених п. 2 ч. 1 цієї статті, якщо КСУ визнає її розгляд необхідним із мотивів суспільного інтересу. Необхідно зазначити, що нині простежується низький поріг розгляду конституційних скарг поза межами встановленого строку із мотивів суспільного інтересу. Проте ця відповідальність не може бути покладена на КСУ.

Важливою умовою розгляду конституційної скарги за цих умов є розуміння суб'єкта права на конституційну скаргу того, що він повинен обґрунтувати та навести приклади заподіяної шкоди не лише в конкретному його випадку, а й вказати на можливе порушення і запобігання йому [порушенню] конституційних прав і свобод інших осіб. Таким чином, наведене обґрунтування щодо перевірки на відповідність Конституції України правових актів або їх окремих положень є особливо важли-

¹⁵ Ухвала Конституційного Суду України від 9 липня 2018 р. № 208-2(I)/2018 <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/208-21_2018.pdf> (дата звернення: 23.06.2021).

¹⁶ Ухвала Конституційного Суду України від 24 квітня 2018 р. № 143-2(I)/2018 <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/143-21_2018.pdf> (дата звернення: 23.06.2021).

вим для нашого суспільства загалом, оскільки має загальносуспільний характер.

КСУ є органом здійснення конституційного контролю в нашій державі. Така його особливість обумовлена тим, що він стоїть на сторожі порядку конституційних прав і свобод, що передбачені приписами Основного Закону України.

Сьогодні основним правовим регулюванням відносин між КСУ та громадянським суспільством є Конституція України та Закон. Так, останнім передбачено умови, порядок та вимоги звернення із конституційною скаргою відповідного суб'єкта. Проте за наявності чітко сформульованого правового регулювання інститут конституційної скарги все-таки втрачає довіру серед громадян України. У зв'язку з цим покласти всю відповідальність на орган, який розглядає, зокрема, конституційну скаргу, є помилковим і хибним кроком, що веде до вимирання такого інституту в нашій державі. Кожному суб'єкту права на конституційну скаргу необхідно розуміти, що КСУ є остаточною високою ланкою у відновленні порушених конституційних прав і свобод, а отже, для досягнення поставленої мети слід приділити велике значення всім вимогам, передбаченим у Законі.

До складу КСУ входять фахівці різних галузей права. Кожний із них під час аналізу конституційної скарги намагається вивчити та дослідити суть проблеми, з якою звернулась особа, та окреслити шляхи її вирішення. Проте, крім вказаних вимог до конституційної скарги, Закон передбачає межі повноважень суддів КСУ та його підвідомчість.

Так, наприклад, у попередній редакції Закону у ч. 3 ст. 61 була передбачена умова: у разі якщо в процесі розгляду справи за конституційним поданням чи конституційним зверненням виявлено невідповідність Конституції України інших правових актів (їх окремих положень), крім тих, щодо яких відкрито провадження у справі, і які впливають на прийняття рішення чи дачу висновку у справі, КСУ визнає такі правові акти (їх окремі положення) неконституційними. Зокрема, КСУ, розглядаючи справу за конституційним зверненням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу 8 п. 5 ч. 1 ст. 11 Закону України "Про міліцію", виявив також невідповідність Конституції України положень п. 11 ч. 1 ст. 11 цього Закону щодо права міліції проводити фотографування, звукозапис, кіно- і відеозйомку, дактилоскопію осіб, які затримані за підозрою в занятті бродяжництвом (яке на момент розгляду справи не було злочином або правопорушенням)¹⁷ та аналогічно визнав ці положення неконституційними.

¹⁷ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності)

Вихід за межі клопотання також передбачався ч. 2 ст. 95 попередньої редакції Закону, відповідно до якої

в разі якщо при тлумаченні Закону України (його окремих положень) була встановлена наявність ознак його невідповідності Конституції України, Конституційний Суд України у цьому ж провадженні вирішує питання щодо неконституційності цього Закону¹⁸.

Так, КСУ свого часу розглядав справу за конституційним поданням Вищої ради юстиції про офіційне тлумачення положення ч. 5 ст. 20 Закону України “Про судоустрій України”, згідно з яким ‘суддя може бути звільнений з адміністративної посади (крім адміністративних посад у Верховному Суді України) в порядку, визначеному цією статтею, також за ініціативою Вищої ради юстиції’¹⁹. Під час розгляду вказаної справи КСУ виявив ознаки невідповідності Конституції України іншого положення цієї статті, що стосується надання Президенту України повноважень призначати і звільняти голів, заступників голів судів. У зв’язку з цим КСУ визнав положення ч. 5 ст. 20 Закону України “Про судоустрій України” таким, що не відповідає Конституції України, і рекомендував Верховній Раді України невідкладно в законодавчому порядку врегулювати питання про призначення судді на посаду голови суду, заступника голови суду та звільнення його з цієї посади²⁰. Проте сьогодні відповідно до Закону таких можливостей КСУ, на жаль, уже не має.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Karaman I, Kozina V, *Yevropeyskiy sud z prav liudyny, Yevropeiska konventsia z prav liudyny ta individualni zaiavy: pershe znaiomstvo* (VAITE 2015) <https://kmdka.com/sites/default/files/files/posibnyk_yespl.pdf> (in Ukrainian).
2. Petryshyn O, *Barabash Yu ta inshi, Problemyta perspektyvy zaprovadzhennia individualnoi konstitutsiinoi skarhy v Ukraini: monohrafiia* (Atika-N 2010) (in Ukrainian).
3. Todyka Yu, *Konstitutsionnoye pravo Ukrainy: otrasl prava. nauka. uchebnaia distsiplina: uchebnoye posobiye* (Folio 1998) (in Russian).

абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України “Про міліцію” від 29 червня 2010 р. № 17-рп/2010 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10#Text>> (дата звернення: 23.06.2021).

¹⁸ Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422/96-%D0%B2%D1%80/ed20170713#Text>> (дата звернення: 23.06.2021).

¹⁹ Про судоустрій України: Закон України від 7 лютого 2002 р. № 3018-III <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3018-14#Text>> (дата звернення: 23.06.2021).

²⁰ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Вищої ради юстиції про офіційне тлумачення положення частини п’ятої статті 20 Закону України “Про судоустрій України” від 16 травня 2007 р. № 1-рп/2007 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-07#top>> (дата звернення: 23.06.2021).

Крістіна Айріян

Websites

4. “Naukovo-praktychnyi komentar do statti 81 Tsyvilnoho kodeksu Ukrainy” (*Advokat Prokopenko Vadym*, 14.04.2014) <<http://www.jurists.org.ua/civil-law/2671-naukovo-praktichny-komentar-do-st-81-civlnogo-kodeksu-ukrayini.htm>> (accessed: 23.08.2021) (in Ukrainian).

Kristina Airiian

APPEALS OF THE SUBJECTS OF THE RIGHT TO CONSTITUTIONAL
COMPLAINT TO THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE:
SPECIFIC ASPECTS

ABSTRACT. With the introduction a constitutional complaint in Ukraine, individuals and legal entities now have the opportunity to defend their constitutional rights and freedoms in the Constitutional Court of Ukraine personally, rather than indirectly. However, statistics indicates a low level of understanding and compliance with the requirements of the Law of Ukraine “On the Constitutional Court of Ukraine” by the persons having the right to a constitutional complaint. The article highlights the most relevant mistakes of persons addressing the Constitutional Court of Ukraine with a constitutional complaint.

The purpose of this article is to highlight the most relevant mistakes of persons lodging a constitutional complaint. The analysis of decisions rejecting constitutional complaints shows that the main reasons for them are: the constitutional complaint does not contain substantiation of the allegations concerning the unconstitutionality of the disputed provisions of the laws of Ukraine; the constitutional complaint is lodged by an improper subject; the deadline for lodging a constitutional complaint has been missed.

Each of the above reasons is revealed and examined. The conclusion is made about the ways of overcoming the problem and a range of steps for increasing the number of admissible constitutional complaints is outlined.

KEYWORDS: Constitutional Court of Ukraine; constitutional appeal; constitutional complaint; requirements to a constitutional complaint; substantiation of allegations; proper subject.